

Концептуальні засади формування фінансового забезпечення сільських територій

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки України не сприяє розвитку села та сільських територій. Соціальні програми, які раніше були обов'язковою складовою фінансування для кожного сільськогосподарського підприємства, нині передані державному й місцевим бюджетам, а можливості їх вкрай обмежені. Реформа, спрямована на децентралізацію, поки що не дає відчутних результатів. Тому важливим питанням для держави є необхідність розробки концептуальних засад фінансового забезпечення сільських територій, які є сферою життя, діяльності та побуту селян.

Така ситуація притаманна й іншим країнам, насамперед ближнього зарубіжжя. Зокрема, у ЄС, а також країнам в яких прямі субсидії для сільськогосподарських виробників поступово поступились місцем політиці розвитку сільських територій, що має вирішити питання перекошу фінансування сільськогосподарських виробників у бік комплексного розвитку власне сільських територій [5].

Розв'язання означених проблем потребує подальших наукових досліджень та реалізації наукового системного підходу у здійсненні державної політики підтримки сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суть державного регулювання та підтримки розвитку сільських територій вивчалася достатньо широко. Аналіз нормативних актів і літературних джерел [1; 3; 4] розкриває, що на початку 90-х років фінансування сільських закладів соціальної сфери здійснювалося через місцеві бюджети, було передбачено компенсацію витрат сільськогосподарським підприємствам за утримання

власних соціальних об'єктів. Виділялися пільгові кредити індивідуальним забудовникам, здійснювалися державні централізовані капіталовкладення в розвиток соціальної інфраструктури на селі тощо. З цих пір можна вважати, що процес став системним. Причому видатки з державного бюджету здійснювалися кількома міністерствами, зокрема: соціальної інфраструктури, профільного Міністерства аграрної політики та продовольства й ін.

Дослідженню питань фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери села присвячено праці дослідників О. Булавки [13], В. Горьового, Ю. Губені, М. Дем'яненка, В. Заяця [16], В. Збарського, Т. Зінчук [3], І. Комарової [4], А. Лісового, І. Луніної, Ю. Лупенка [16], М. Маліка [8; 16], Т. Мацибори [9], Д. Полозенка, О. Радченко [12], І. Сторонянської [15], Л. Тулуша [17], А. Чухно, С. Юрія та ін.

Нині достатньо глибоко розкрито стан проблеми, її ізоморфізм, здійснено наукове напрацювання шляхів розвитку. Але в умовах адмінреформи проблема вимагає постійного моніторингу. Зокрема, як зазначає І. Комарова, власне економіку «неможливо розглядати без покращення умов життя сільського населення, яке значною мірою має забезпечуватись за рахунок підвищеної державної уваги до проблем фінансування розвитку сільських територій» [4].

За дослідженнями Національного інституту стратегічних досліджень [1], до 2015 року фінансування здійснювалося відповідно до Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року [2]. Однак за інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України за роками було профінансовано максимум 70 % від запланованих завдань і заходів, а проведений аудит Рахункової палати (лист

№ 17-574 від 11.03.2013 р.) показав, що законодавче та нормативно-правове забезпечення Програми не сприяє ефективному її виконанню. В Аналітичній записці НІСД [1] розкрито недоліки державного регулювання та підтримки розвитку сільських територій, які полягають у тому, що в державному бюджеті невиправдано знижені соціальні витрати на сільський сектор, навіть за умови обмеженості бюджетних ресурсів. Спостерігається відомча роз'єднаність управління сільськими територіями, оскільки сільську місцевість не виділено як єдиний об'єкт управління. Не розроблено державних стандартів забезпечення населення соціальними послугами тощо [7].

Якщо за відносно стабільних (на час прийняття і дії Програми) економічних умов підтримка сільських територій була необхідна для комфортного життєзабезпечення сільських жителів, то в умовах кризи потреба державної підтримки мотивується занепадом, що відбувається на сільських територіях. Зокрема, за дослідженнями науковців ННЦ «Інститут аграрної економіки» [8; 12; 13; 16; 17], нині демографічна ситуація є загрозливою і має чітку тенденцію до погіршення.

Тому необхідним елементом державної політики комплексного розвитку сільських територій стало завдання створення ефективного механізму координаційної роботи щодо забезпечення соціальних стандартів життя на селі та системи моніторингу сільського розвитку на основі набору попередньо визначених індикаторів. Із цією метою в 2015 році КМУ затверджено Концепцію розвитку сільських територій [6], яка стала сучасною базовою основою засад розвитку фінансового забезпечення соціальної сфери села. У ній зазначено, що існує потреба в комплексному підході до розв'язання проблем розвитку сільських територій, в основу якого закладаються принципи сталого розвитку. Окрім того, одним із напрямів діяльності проекту DESPRO є надання підтримки у розробці стратегій місцевого розвитку за участю асоціацій органів місцевого самоврядування [5].

Концепцією також окреслено основні завдання, розв'язання яких центральними й

місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування сприятиме досягненню її мети – поліпшенню якості життя й економічного благополуччя людей, що живуть на сільських територіях.

Розв'язання проблеми забезпечення комплексного розвитку сільських територій, на думку дослідників [1; 3; 4], потребує трансформації всієї сучасної бюджетної політики в аграрній сфері. Для створення передумов ефективного розвитку соціальної інфраструктури села слід надати повноваження сільським, селищним і районним територіальним громадам самостійно визначати пріоритети щодо облаштування відповідних сільських територій з урахуванням місцевої специфіки. На цю ж проблему вказує І. Комарова, зазначаючи, що політика розвитку сільських територій в Україні здійснюється одночасно в рамках державної регіональної та аграрної політики. Відповідно державна підтримка розвитку сільських територій позиціонується за різними напрямками, які непослідовні за роками, фінансуються за залишковим принципом, розпорочені за кількома відомствами (розпорядниками коштів).

Мета статті полягає в систематизації та обґрунтуванні складових державної політики фінансового забезпечення соціальної сфери села, його нормативного супроводу, виконання раніше прийнятих програм і аналізі нових законодавчих ініціатив з метою удосконалення концептуальних засад формування фінансового забезпечення сільських територій.

Виклад основних результатів дослідження. Визначення концепції фінансового забезпечення кореспондує з дефініціями категорій „наукова концепція”, „концептуальні умови фінансування” та „концепція розвитку”.

Концепція (лат. *conceptio* – розуміння, система) – це форма й засіб наукового пізнання, яка є способом пояснення, тлумачення основної ідеї теорії, це науково обґрунтований та в основному доведений вираз основного змісту теорії, але на відміну від неї він ще не може бути втіленим у струнку систему наукових понять. Концепція не тільки ємна, а також змістовна сукупність знань про об'єкт дійсності. Вона є не лише

способом розуміння, а й тлумаченням будь-яких явищ і процесів. Водночас, концепція – це провідна ідея в системі теоретичних та методологічних знань (характеристик, параметрів). Вона органічно поєднує і реалізує пізнавальну й герменевтичну та методологічну функції, забезпечуючи суб'єкт знаннями про навколишню дійсність, методами й фактами пізнання, випрацьовуючи схеми її тлумачення та пояснення.

Тобто концепція – це система теоретичних поглядів, з'єднаних науковою ідеєю, провідний задум, котрий визначає життєдіяльність індивіда, соціуму, стратегію дій людини у здійсненні планів, програм, реформ (концепція перебудови, концепція реформування аграрного сектору економіки, концепція освіти в Україні тощо).

Концептуальні основи економічного механізму фінансування пов'язані з управлінням, для якого вони створюються. З теорії управління за дослідженнями науковців випливає, що концепція – це система ідей, принципів, уявлень, що зумовлюють мету функціонування суб'єкта управління, механізм взаємодії з об'єктом управління та характер взаємовідносин між окремими ланками його внутрішньої структури, а також необхідний ступінь урахування впливу зовнішнього середовища щодо майбутнього розвитку.

Практика ставить все нові виклики, постійно виникає необхідність удосконалення концептуальних основ розвитку фінансування, тому потребують розширення позиції стратегії розвитку механізму фінансування, стимулювання бюджетного фінансування програм і заходів, розширення обсягу та джерел власних і позикових фінансових ресурсів, залучення кредитних ресурсів, іноземних інвестицій, створення умов для сільського розвитку тощо.

Державна політика, втілена у концепції, має бути спрямована на визначення індикаторів та показників оцінки результативності механізму фінансування і контролю його виконання. Забезпечення стабільного економічного розвитку вимагає визначення довгострокових цілей та пріоритетів розвитку.

Концепція (у теорії маркетингу) визначає задум організації вдосконалення механізму фінансування, спрямованість запланованих

дій і заходів, стратегічні цілі, ідею й головні аргументи, технології поширення інформації про концепцію тощо. За допомогою концепції інтегруються підходи всіх учасників аналізованого процесу, форми взаємодії між ними, формується механізм узгодження за ключовими позиціями.

Ці підходи ґрунтуються на об'єктивних економічних законах, глибокому та всебічному аналізі стану сільського господарства й господарського механізму в цілому, можливостей розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, потреб суспільства. А критерієм ефективності державної підтримки розвитку сільських територій є самозайнятість сільського населення, ріст його доходів, виробництво ексклюзивної сільськогосподарської продукції, що вимагає значних затрат праці та особливої організації технологічного процесу, в тому числі органічного землеробства, виробництво екологічно чистої продукції для дитячого харчування, розвиток зеленого туризму тощо [12].

Розробка наукової бази моделі розвитку фінансового забезпечення залежить від повноти врахування усього середовища, що впливає на якість фінансового забезпечення і зворотних зв'язків між складовими. Концепцією визначено шляхи створення умов, необхідних для розвитку сільських територій, через формування диверсифікованої сільської економіки, якісного середовища проживання на основі розвитку людського й соціального капіталів, партнерства між державою, бізнесом, громадами.

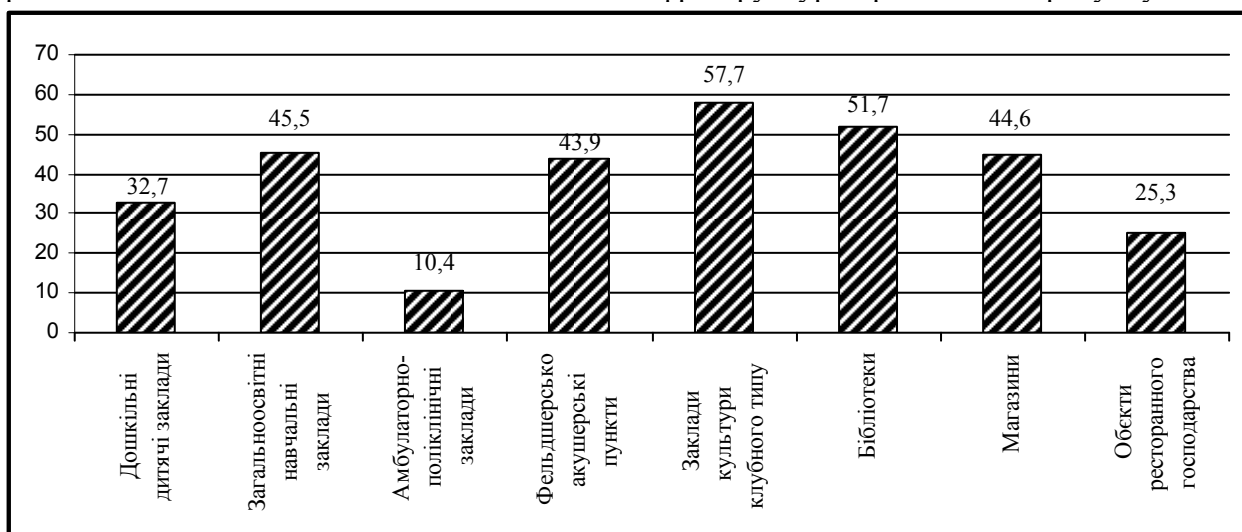
Аналіз Концепції розвитку сільських територій [6] показує, що її розробники сподіваються на те, що документ значно поліпшить можливості Уряду України в залученні коштів Європейського Союзу для вирішення питань розвитку сільських територій, оскільки міжнародні партнери матимуть підтвердження того, що цей напрям є пріоритетним для політики української держави, а розвиток сільських територій слугуватиме орієнтиром для місцевих органів влади при визначенні пріоритетних напрямів розвитку регіонів [11].

Проте за аналізом «Публічного аудиту» [5], Концепція цієї стратегії не передбачає конкретних заходів, спрямованих на якісне

поліпшення. Зазначено, що ці проблеми існували давно та існують нині, вони лише декларують наміри, не окреслюючи реальних кроків виправлення ситуації.

На думку І. Сторонянської, А. Пелехатого [15], модель розвитку сільських територій у сучасних умовах має розроблятися у світлі людиноцентристських потреб. Такими потребами автори вважають бюджетний федералізм, сталий, поліфункціональний і соціально орієнтований розвиток. При цьому складовими політики розвитку вбачається соціальна, аграрна й екологічна політика з притаманними їм складовими.

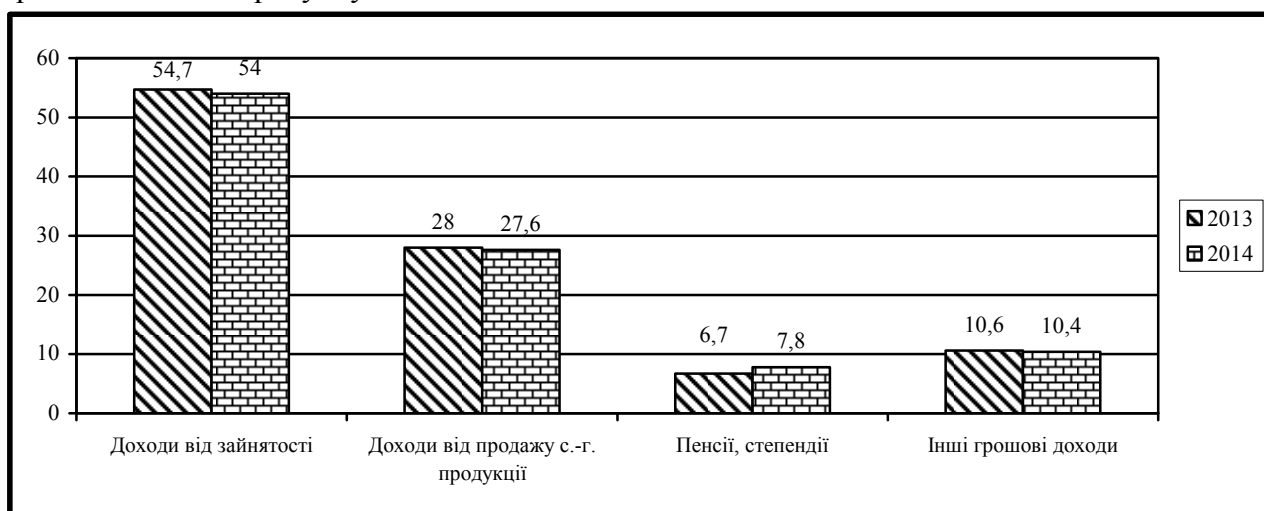
Як правило, державна підтримка розвитку сільських територій формується переважно з пакета соціальних послуг, спрямованих на формування стабільних і сприятливих соціальних умов на селі. До них належать охорона здоров'я, початкова та середня освіта, забезпечення транспортом, побутовими послугами, торговельною мережею, культурно-просвітницькими закладами, а також певні соціальні програми і пільги для мало захищених верств населення. Окремі складові та рівень забезпечення сільських населених пунктів об'єктами соціальної інфраструктури приведено на рисунку 1.

Рис. 1. Рівень забезпечення сільських населених пунктів об'єктами соціальної інфраструктури у 2013 році, % до потреби

Джерело: [8].

За основним критерієм, а саме структурою загальних доходів сільських домогосподарств, приведено дані на рисунку 2.

Рис. 2. Структура загальних доходів сільських домогосподарств України у 2013-2014 рр., %

Джерело: Стат. збірник Соціально-економічне становище домогосподарств України (за відповідний рік): <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Грошові доходи жителів села становлять близько 85%, з яких оплата праці – 37%, на доходи від підприємницької діяльності – 3%, продаж сільгосппродукції – 9%, пенсії та стипендії – 30%, інша грошова допомога – до 5%. За аналізований період дані майже не змінилися. Вартість спожитої продукції, одержаної від особистого підсобного господарства та самозаготівель, становить до 10%.

При розгляді основних етапів формування й запровадження моделі розвитку сільських територіальних громад на таких засадах

цими ж авторами [15] виділено підходи: аналіз ситуації (оцінка стану сільської території); постановка цілей (пріоритети розвитку сільської громади та основна мета фінансування цього процесу); фінансування програми розвитку (складання плану дій у розрізі критичних питань і головних галузей); моніторинг результатів та оцінка їх відповідності встановленим цілям.

На основі цих підходів нами узагальнено концепцію фінансування розвитку сільських територій за джерелами і напрямками (табл.).

Концепція фінансування сільських територій за напрямками

Напрямок	Зміст напрямку
Розвиток сільської економіки, зайнятість і доходи населення	Всестороння диверсифікація сільської економіки, підтримка фермерства та альтернативних форм зайнятості й самозайнятості, в т.ч. розвиток ремесел і сільського туризму, організація та зняття адміністративних бар'єрів для збуту продукції через ринки, полегшення доступу до ресурсів розвитку всіх видів, а не тільки до кредитних ресурсів, підтримка діяльності консультаційних центрів і розвиток інфраструктури, що дає змогу одержувати населенню гідний дохід
Якість життя сільського населення, демографічна політика	Забезпечення населення необхідними соціальними послугами (магазини, лікарні, школи, заклади культури, доступ до телебачення, стільникового зв'язку та мережі Інтернет). Посилення державної підтримки сільських сімей, які мають дітей, і надання додаткової підтримки соціально вразливим верствам сільського населення
Кадрове, наукове і консультаційне забезпечення	Формування державних, регіональних та галузевих програм інноваційного розвитку, забезпечення скоординованої діяльності влади, суспільства, підприємництва, науки й освіти
Мале підприємництво та кооперація	Заходи економічної підтримки таких підприємств: пільгове кредитування та оподаткування, розвиток бізнес-консультаування, спрощена процедура реєстрації та звітності. Розвитку малого підприємництва також сприятиме розгортання сільської кооперації
Розвиток фінансових інститутів	Створити однакові умови для розвитку всіх видів фінансових інститутів, включаючи мікрофінансові організації в сільській місцевості
Місцеве самоуправління	Необхідне подальше вдосконалення інститутів місцевого самоврядування відповідно до таких пріоритетів: удосконалення форм організації місцевого самоврядування; зміцнення його фінансової бази; підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування
Розвиток соціальної інфраструктури	Спеціальні програми по збереженню доступу населення до закладів охорони здоров'я та освіти, поліпшенню транспортної доступності, розвитку інженерно-побутової інфраструктури (доступ до мережевого газу, водопроводу, каналізації)
Субсидування депресивних територій	На основі виділення депресивних районів розробити програму фінансової підтримки населення, яка полягає в наданні адресних субсидій жителям таких територій
Поліпшення доступу сільських жителів до фінансових ресурсів	Для розширення доступу сільського населення до кредитно-фінансових ресурсів необхідно створити умови для розвитку філіальної мережі різних банків у районних центрах та сприяти наданню банківських послуг через сільські відділення поштового зв'язку й систему сільськогосподарських кооперативів

Джерело: [14; 16; 18].

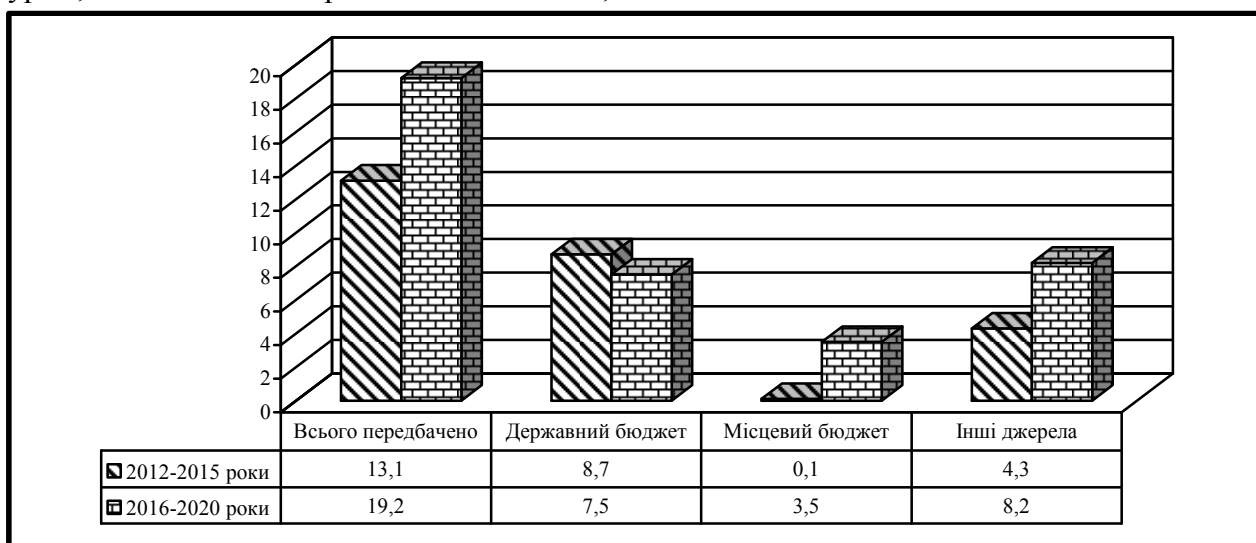
Представлена концепція має такі блоки: власні та залучені кошти, організаційні умови розвитку, соціальна й природоохоронна сфери. Ми дещо вийшли за межі суто фінан-

сового забезпечення, але зроблено це з метою окреслення меж власне концепції, як і ставилося завдання визначення її складових.

Вирішальну роль у формуванні наукової платформи Концепції має прийнята нещодавно Концепція Державної програми розвитку сільських територій до 2020 року [6], стратегічною метою якої є формування соціально орієнтованої економіки, вирівнювання пропорцій економічного та соціального розвитку сільських територій, зосередженого на інтересах селян – створення у кожному сільському поселенні належних умов праці, відпочинку й проживання, способу життя людей. Як зазначено у Концепції [6], «обсяг фінансування, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції,

визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги».

Науковцями ННЦ «Інститут аграрної економіки» у науковій доповіді за 2015 рік прогнозується, що фінансове забезпечення означених заходів становитиме 16432,4 млн грн, із них 14972,3 млн грн (91%) з державного бюджету. Виходячи з цих розрахунків та порівнюючи їх з даними чинної раніше Державної програми [2], нами розраховано орієнтовані мінімальні обсяги коштів, необхідних для розвитку соціальної сфери села (рис. 3).

Рис. 3. Мінімальні обсяги коштів, передбачених на розвиток соціальної сфери села та сільських територій на період 2012-2015 та 2016-2020 рр., млрд грн

Джерело: [2; 6; 16].

Очікується, що впровадження зазначених заходів до 2020 року дасть змогу забезпечити збільшення кількості робочих місць у сільськогосподарських підприємствах до 1 млн працівників; частка оплати праці в доданій вартості, що становитиме близько 50%; доходів сільських домогосподарств до рівня не нижче 80% міських жителів; частки доходів від продажу сільськогосподарської продукції в загальних доходах домогосподарств до 20-30%; збільшення фінансування розвитку соціальної сфери та підвищення забезпеченості послугами сільського населення на 15-20% [16].

Необхідно також гарантувати громадам сіл, що входять до складу об'єднаної громади, фінансові можливості для саморозвитку. З цією метою, як пропонують О. Бородіна, І. Прокопа слід ухвалити Закон України "Про

фонд села", згідно з яким об'єднана територіальна громада у межах свого бюджету на пропорційній основі виокремлювала б кошти для реалізації проектів розвитку сіл на кожний бюджетний рік. Врахування викладених пропозицій в остаточному варіанті проекту стратегії сприятиме наближенню основних засад розвитку українського сільського господарства і села до тих, на яких будується Спільна аграрна політика ЄС. Ігнорування ж потреб села й селянства у розбудові механізмів розвитку великого і середнього агробізнесу в Україні, витіснення малих виробників сільськогосподарської продукції — сімейних селянських та фермерських господарств — на узбіччя сільськогосподарської системи (навіть при наданні їм державної підтримки) замість імплементації у цю систему доведеться про відмежування сільського господар-

ства від сільської економіки і, власне, від природоресурсних та соціальних витоків свого існування [18].

Проте є певні ризики, зокрема, ключове питання – за рахунок чого та як саме відбудуватиметься реалізація Концепції. У ній зазначено, що обсяг фінансування визначатиметься щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги. Це дещо утопічно, адже й державний, і місцеві бюджети ми матимемо з дефіцитом фінансування ще як мінімум до 2020 року. Крім того, не слід забувати, що запланована сума фінансування та реально профінансована, – це абсолютно різні речі. Тобто може виявитися, що на реалізацію Концепції будуть списані кошти міжнародних донорів, залучені як позики [5].

Неабияку роль у розширенні фінансування розвитку сільських територій відіграють міжнародні фонди. Як приклад, в умовах непростой економічної ситуації в державі Волинська обласна адміністрація [7] докладає чимало зусиль для пошуку додаткових фінансових ресурсів, які можна було б спрямувати на розв'язання важливих завдань соціально-економічного розвитку краю.

Зокрема, нині у 8 селах і селищах Ковельського й Ратнівського районів триває реалізація проекту «Відновлення меліоративної мережі для сприяння економічного зростання сільських територій Волинської області». Це стало можливим завдяки гранту Європейського Союзу в розмірі 1,17 млн євро, наданого обласній державній адміністрації у рамках Програми «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні». Важливим компонентом проекту є комплекс освітніх та інформаційних заходів. Для власників земельних паїв і приватних фермерів експертами проекту проведено 8 практичних семінарів з питань ефективних технологій використання осушених земель для сільськогосподарського виробництва. Розпочато практичне впровадження основної, інфраструктурної частини проекту з відновлення меліоративної мережі, завдяки чому до належного стану буде відновлено 240 км меліоративних каналів. Реконструкція інфраструктури меліоративної мережі дасть змогу мінімізувати

ризик затоплення та підтоплення сільськогосподарських земель, використати нові додаткові площі під землеробство, підвищити родючість ґрунтів та врожайність сільгоспкультур. У кінцевому результаті реалізації проекту за фінансової підтримки ЄС очікується підвищення якості життя населення сільських територій Волинської області.

У Запорізькій області [11] у 2014 році від Оріхівського району було направлено заявки на участь у Проекті ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» від громад сільських рад. Із метою реалізації проектів «Покращення якості навчального процесу», «Капітальний ремонт комплексу будівель» проведено конкурс по відбору виконавця робіт. Загальна сума проекту становить близько 360 тис. грн, з них 210 тис. – кошти ЄС ПРООН, 63,651 тис. – сільської ради, 60 тис. – районного й обласного бюджетів, 18 тис. грн – кошти громади.

Висновки. Основою державної бюджетної політики підтримки сільських територій є орієнтація на соціальні аспекти їхнього розвитку, у центрі яких проблеми сільських жителів, що передбачає врахування всіх факторів і умов проживання. До них належать соціальні, економічні, культурно-освітні й природоохоронні заходи. Важливе значення має ефективне ведення сільського господарства, поступове застосування органічного землеробства, збереження природного і культурного середовища села. З цією метою виділення державних коштів має спрямовуватися на розвиток соціальної й інституційної інфраструктури.

Бюджетна підтримка розвитку сільських територій насамперед має передбачати поліпшення соціальних умов життя, а саме – розвиток комунального господарства, інженерних та інформаційних комунікацій. Важливими напрямками є створення нових робочих місць, розширення мережі закладів охорони здоров'я, освіти, побутового обслуговування й культури, фізичної культури та спорту.

Подальшими напрямками досліджень у цій проблемі є аналіз чинного законодавства щодо підтримки аграрної сфери і напрацювання напрямів його гармонізації з європейським та світовим досвідом.

Список використаних джерел

1. Аналітична записка "Щодо проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів". Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1132/>.
2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року : затверджена Постановою КМУ №1158 від 19 верес. 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?5082>.
3. Зінчук Т.О. Концептуальні засади формування фінансового забезпечення сільського розвитку / Зінчук Т.О., Котенко Н.М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/vipusk-3-2015/337-zinchuk-t-o-kotenko-n-m-kontseptualni-zasadi-formuvannya-finansovogo-zabezpechennya-sil'skogo-rozvitku>.
4. Комарова І. В. Державна підтримка розвитку сільських територій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2015_06_4_5_kam_podils/sekcija_section_3_2015_06_4_5/derzhavna_pidtrimka_rozvitku_sil'skik_h_teritorij/99-1-0-1440.
5. Концепція розвитку АПК: декларування намірів чи заходи для реальних змін? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socportal.info/2015/10/22/kontseptsiya-rozvitku-apk-deklaruvannya-namiriv-chi-zahodi-dlya-real-nih-zmin.html>.
6. Концепція розвитку сільських територій. Розпорядження КМУ від 23 вересня 2015 р. № 995-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248515797>.
7. Кошти Європейського Союзу – для розвитку сільських територій Волині [Електронний ресурс] / Сайт Волинської обласної державної адміністрації. – Режим доступу: <http://voladm.gov.ua/koshti-yevropejskogo-soyuzu-dlya-rozvitku-sil'skix-teritorij-volini/>.
8. Малік М. Й. Концептуальні засади розвитку сільських територій / М.Й. Малік, В. А. Пулім [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/8/1_56.pdf
9. Мацібора Т. В. Людський капітал як фактор інвестиційної привабливості / Т. В. Мацібора // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. Фінанси і кредит. - 2013. - № 1. - С. 96-100.
10. Павленко Олексій. Уряд схвалив Концепцію розвитку сільських територій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/18534>.
11. Орхівщина бере участь в Проєкті ЕС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-II» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://orda.gov.ua/Orihivschina_priймаe_uchast_v_Proekti_ESPROON.html.
12. Радченко О.Д. Формування державної політики бюджетної підтримки сільських територій /О.Д. Радченко// Вісник Львівської комерційної академії. – 2012. – Вип. №3. – С. 164-168.
13. Розвиток сільських територій України / Ю.О. Лупенко, М.І. Пугачов, О.Г. Булавка; за ред. Ю.О. Лупенка, М.І. Пугачова, О.Г. Булавки. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 130 с.
14. Стратегия устойчивого развития сельских территорий Российской Федерации на период до 2030 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mcs.ru/documents/file_document/v7_show/30502.77.htm.
15. Сторонянська І. З. Напрямки модернізації фінансового забезпечення розвитку сільських територіальних громад у контексті завдань адміністративно-територіальної реформи / І.З. Сторонянська, А.О. Пелехатий // Фінанси України. - 2014. - № 10. - С. 97-108.
16. Стратегічні напрями розвитку підприємництва і кооперації в сільському господарстві на період до 2020 року [Текст] / Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, В. М. Заяць [та ін.] ; ред. М. Й. Малік ; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". – К.: ННЦ "ІАЕ" , 2013. - 50 с.
17. Тулуш Л.Д. Дохідна база сільських бюджетів в умовах фіскальної децентралізації в Україні /Л.Д.Тулуш // Економіка АПК. - 2015. - № 3 - С. 39.
18. Чи буде використано шанс на запровадження в Україні європейських засад сільського розвитку? /О.Бородіна, І. Прокопа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/macrolevel/chi-bude-vikoristano-shans-na-zaprovadzhennya-v-ukrayini-yevropeyskih-zasad-sil'skogo-rozvitku-_html.
19. State Budget 2015-16 <http://www.dtf.vic.gov.au/State-Budget/2015-16-State-Budget>.
20. Agriculture and Rural Development budget http://ec.europa.eu/agriculture/cap-funding/budget/index_en.htm.
21. Engel J. F. Promotional strategy: managing the marketing communications process / J.F.Engel, M.R.Warshaw, T.C. Kinnear – Chicago, London: Irwin, 1994. – 624 p.
22. Rural Development in the European Union : statistical and economic information / Report 2014. European Commission. – 2015 http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/index_en.htm.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2015 р.

* * *